

Суспільна небезпечність кримінальних посягань на життя людини під приводом національної, расової, релігійної нетерпимості

Долянська І. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2446-6131*

Василенко А. С.

*студентка 2 курсу, спеціальність «Право»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Vasylenkoas@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-9013-9916*

Суспільна небезпечність кримінально-протиправного діяння — ґрунтовна й важлива матеріальна властивість кримінального правопорушення [1].

Особливо слід у цьому відношенні виділити надзвичайно високу ступінь суспільної небезпечності кримінально-протиправних посягань на життя людини. А враховуючи ситуацію в країні, яка знаходиться у стані війни як способу виборення незалежності та ідентичності українського народу, мови та культури, подальше наукове дослідження питань охорони життя людини від посягань під приводом національної нетерпимості є на часі.

Отже, кримінальна відповідальність за умисне вбивство, вчинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, передбачена п. 14 ч. 2 ст. 115 КК [2]. Це саме ті поодинокі випадки, коли підсудний не бажав (не хотів) та/або не спромігся терпимо поставитися до людини іншої раси чи національності, або людини з іншими релігійними поглядами.

Ненависть та нетерпимість є тотожними виразами. Нетерпимість охоплює більш широке коло мотиваційних почуттів. За своїм змістом нетерпимість включає ненависть, але не зводиться лише до цього відчуття. Наприклад, нетерпимість може відображати стан постійного або переважного невдоволення щодо оцінки діяльності, яку здійснює людина іншої національності.

Застосований законодавцем термін «расовий» походить від слова «раса». Расо-велика група людей, що мають спільне походження і ряд характерних спільних фізичних особливостей, набутих у процесі історичного розвитку під впливом природних і соціальних умов існування [3].

Майже кожна країна стикається із загостренням етнічної та расової конфронтації між корінним населенням і так званими «відвідувачами» або «іншими». Дискримінація та вороже ставлення до людей з іншим кольором шкіри, формою очей, національністю, релігійними переконаннями інколи зумовлені природними явищами. За даними правоохоронних органів, починаючи з 2000-х років, вбивств з мотивів расової, національної та релігійної нетерпимості реєструється 1-2 на рік. Але дослідники даного питання вважають, що проявів расової нетерпимості набагато більше. Представники Міжнародної організації з міграції нарахували 2008 року 41 напад на іноземців в Україні, у тому числі чотири вбивства на ґрунті расової нетерпимості. [4] Водночас, загальна статистика всієї злочинності на ґрунті расової, національної або релігійної нетерпимості,

свідчить про те, що загалом таких злочинних діянь набагато більше. Так, в Україні у 2020 році зареєстрували 178 злочинів, вчинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, у 2021 році зареєстрували 20 злочинів. І така розбіжність у загальному числі злочинів відповідно до мізерної кількості зареєстрованих вбивств, автори пояснюють неправильною кваліфікацією таких діянь як злочинів з хуліганських мотивів [5].

Що, на думку експертів, є причинами, які викликають такі ознаки нетерпимості? Так, соціологи стверджують: «коли у суспільстві негаразди, люди шукають кого звинуватити...». Не менш важливим каталізатором провокування таких настроїв, є проведення виборів у країні [6].

Зазвичай ксенофобія виникає, коли погіршується соціально-економічна ситуація в країні. На думку спеціалістів, місцеве населення у будь-якому соціуму часто звинувачує іноземців у відсутності роботи або низькій зарплаті. Однак це не можна вважати головною причиною, адже останнім часом навіть у ситій і благополучній Європі все частіше почастишали випадки расової нетерпимості [6].

Особливе занепокоєння викликає той факт, що розпалювання ворожнечі, ненависті та нав'язування негативних стереотипів у суспільстві є бомбою уповільненої дії, яка може призвести до соціального вибуху в країні. У чинному Кримінальному кодексі України передбачено й умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості (п. 14 ч. 2 ст. 115). Саме на розкритті особливостей досудового розслідування цих злочинів слід надалі зосередити увагу.

В юридичній літературі панує думка, яка здається нам слухною: расова, етнічна та релігійна нетерпимість може значно посилитися у певних групах, які є ворогами між собою, применшуючи позитивні якості ворожої держави [7]. На жаль, подібні настрої, з огляду на військові дії, панують на території нашої країни. Зокрема, через розв'язану Російською Федерацією агресивну війну, національна, а останнім часом і релігійна нетерпимість, загострилася не тільки між українцями та росіянами, а й між громадянами України всередині країни.

Подібні погляди має і А. В. Савченко. Він вважає, що умисне вбивство, учинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості наявне тоді, коли саме винний прагне продемонструвати людську неповноцінність жертви (потерпілого) через належність останнього до конкретної раси, національності чи етнічної групи або віровчення (релігійної конфесії) та внаслідок цього виявляє своє упереджене, ненависницьке ставлення до нього [8].

Підсумовуючи викладене, із сумом констатуємо, що лише бажана перемога та відновлення агресором статусу окупованих територій як невід'ємної складової України, може бути знаковою подією, яка положить початок припиненню різноманітних ксенофобних проявів в суспільстві.

Список використаних джерел

1. *Суспільна небезпечність діяння-фундаментальна ознака поняття кримінальне правопорушення*. Юридичні новини України. URL: <https://lexinform-com-ua.translate.goog/dumka-eksperta/suspilna-nebezpechnist-diyannya-fundamentalna-oznaka-ponyattya-kryminalne-pravoporushennya> (дата звернення 19.11.2022)
2. *Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25- 26.*

3. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/ За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та доповн. Київ: Юридична думка, 2010. 1288с.*
4. *Явир В. А. Суспільно-політичний вимір та правові механізми протидії ксенофобії в Україні // Бібліотека українських авторефератів. URL: <http://librar.org.ua/sectionsload.php?id=577&s=policy&start=7> (дата звернення 19.11.2022)*
5. *В Україні торік зареєстрували 178 злочинів з мотивів расової, національної та релігійної нетерпимості. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zlochyny-rasova-natsionalna-neterpymist/31156280.html> (дата звернення 19.11.2022)*
6. *Права людини в Україні 2009-2010. URL: <https://osvita.khpg.org/files/docs/1298312399.pdf> (дата звернення 19.11.2022)*
7. *Савків І. М. Поняття расової, національної та релігійної нетерпимості у кримінальному праві України. Юридична психологія та педагогіка. 2011. №2. С. 84-92.*
8. *Савченко А. В. Вплив мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості на кваліфікацію злочинів. Вісник Академії адвокатури України. 2010. №1 (17). С. 174-177.*